

Vasile BOZEȘAN

DISPONIBILITATEA PĂRȚILOR ÎN PROCESUL CIVIL

- I. Disponibilitatea în faza judiciară**
- II. Disponibilitatea în faza executării silite**

Universul Juridic

București

-2026-

Cuprins

PROLEGOMENE.....	5
------------------	---

PARTEA I . DISPONIBILITATEA ÎN FAZA JUDICIARĂ

1. FUNDAMENTUL PRINCIPIULUI DISPONIBILITĂȚII.....	13
2. FUNCȚIA METODOLOGICĂ A PRINCIPIULUI DISPONIBILITĂȚII.....	23
2.1. Disponibilitate: conținutul <i>versus</i> aplicarea principiului	23
2.2. Aspecte preliminare în aplicarea principiului disponibilității (circumscrierea actelor specifice disponibilității, a conținutului și a formelor disponibilității)	27
2.2.1. Distanția <i>disponibilitate-posibilitate-obligație</i>	27
2.2.2. Forme de manifestare a disponibilității.....	32
2.2.2.1. Forme exprese ale disponibilității.....	32
2.2.2.2. Disponibilități tacit-pasive.....	34
2.2.2.3. Disponibilități tacit-active (implicite).....	35
2.2.3. Circumscrierea exactă a conținutului principiului disponibilității	37
2.3. Metoda aplicării principiului disponibilității.....	38
2.3.1. Disponibilitate versus abuz procesual	40
2.3.2. Tipul și relația disponibilităților aflate în joc.....	43
2.3.2.1. Disponibilități unice	44
2.3.2.2. Disponibilități concurente (antagonice, conflictuale).....	47
2.3.2.3. Disponibilități concursuale (conciliate, conjugate, contractele sau convențiile judiciare).....	50
2.3.2.4. Disponibilități condiționate (subsidiare) versus necondiționate	52
2.3.2.5. Disponibilități integrale versus disponibilități scindate sau limitate	55
2.3.2.6. Disponibilități anterioare declanșării procesului și disponibilități manifestate pe parcursul procedurii	58
2.3.2.7. Disponibilități privitoare la aspecte procedurale (formele judecătii), disponibilități relative la fondul litigiului (materia procesului) și disponibilități ce influențează metoda procesului	59
2.3.3. Corelația disponibilității cu principiile aplicabile procesului civil	61
2.3.4. Disponibilitatea și caracterul normelor procesuale	63
2.3.5. Specificitatea disponibilității în funcție de etapele și fazele procesului ori de caracteristicile procedurilor speciale.....	66

2.3.6. Regulile specifice instituțiilor sau materiilor procesuale „atinse” de disponibilitate	71
2.4. Concluzii asupra funcției metodologice a disponibilității	72
3. CORELAȚIA DISPONIBILITĂȚII CU CELELALTE PRINCIPII ALE PROCESULUI CIVIL.....	74
Introducere. Modalități de relaționare a disponibilității cu celelalte principii fundamentale	74
3.1. Disponibilitatea și dreptul la un proces echitabil, în termen optim și previzibil.....	77
3.1.1. Dreptul de acces la instanță	78
3.1.2. Accesul la o instanță independentă, imparțială și stabilită de lege.....	83
3.1.3. Judecarea cauzei în termen optim și previzibil	86
3.2. Disponibilitatea și principiul legalității	91
3.3. Disponibilitatea și principiul dreptului la apărare	98
3.3.1. Dreptul la apărare: semnificație, conținut, corelații generale cu contradictorialitatea și disponibilitatea.....	98
3.3.2. Disponibilitatea și dreptul părții de a fi reprezentată sau asistată	103
3.3.3. Disponibilitatea și posibilitatea părților de a participa la toate fazele procesului.....	109
3.3.4. Disponibilitatea și dreptul părților de a lua cunoștință de cuprinsul dosarului.....	110
3.3.5. Disponibilitatea și dreptul părților de a propune probe.....	111
3.3.6. Disponibilitatea și dreptul părților de a-și face apărări	114
3.3.7. Disponibilitatea și dreptul părților de a-și prezenta susținerile în scris și oral	119
3.3.8. Dreptul de a exercita căile legale de atac.....	121
3.3.9. Prezența personală a părților – între prerogativă dispozitivă și obligație procesuală	122
3.3.10. Dreptul la apărare reflectat în motivarea hotărârii	124
3.4. Disponibilitatea și principiul contradictorialității	126
3.4.1. Contradictorialitatea: semnificație, conținut, corelații cu dreptul la apărare	126
3.4.2. Disponibilitatea și garanțiile/mijloacele prin care se asigură contradictorialitatea	129
3.4.2.1. Obligația privind citarea părților.....	129
3.4.2.2. Obligația de a face cunoscute motivele și mijloacele de apărare.....	134
3.4.2.3. Obligația părților de a expune, în mod adecvat, situația de fapt.....	136
3.4.2.4. Obligația instanței de a pune în discuția părților toate elementele cauzei.....	137

3.4.2.5. Obligația instanței de a-și întemeia hotărârea pe elemente supuse dezbaterii	140
3.5. Disponibilitatea și principiul oralității	142
3.5.1. Oralitatea: conținut și derogări pe temeiul disponibilității părților	142
3.5.2. Paradigma oralitate-contradictorialitate-drept la apărare-disponibilitate	146
3.6. Disponibilitatea și principiul publicității	148
3.7. Disponibilitatea părților și rolul judecătorului în aflarea adevărului.	
Considerații generale	150
3.7.1. Relația disponibilității cu rolul judecătorului în circumscrierea limitelor procesului	152
3.7.1.1. Cadrul procesual subiectiv	152
3.7.1.2. Obiectul procesului	158
3.7.1.3. Temeiul juridic al actelor și faptelor deduse judecării	166
3.7.1.3.1. Invocarea (alegarea) actelor, faptelor și raporturilor juridice	169
3.7.1.3.2. Perspective asupra principiului <i>iura novit curia</i> în raport cu necesitatea calificării juridice	175
3.7.1.3.3. Regula (re)calificării juridice. Limite	178
3.7.2. Disponibilitatea părților și rolul judecătorului în raport cu adevărul judiciar și silogismul judiciar	194
3.7.2.1. Circumscrierea noțiunilor de adevăr judiciar și silogism judiciar	194
3.7.2.2. Influența disponibilității asupra silogismului judiciar și a adevărului judiciar	200
3.7.2.2.1. Stabilirea judiciară a situației de fapt	200
3.7.2.2.2. Identificarea, interpretarea și aplicarea normelor de drept la situația de fapt reținută pe bază de probe	208
3.7.2.2.3. Soluția instanței – concluzie a silogismului judiciar	215
3.7.3. Concluzie asupra relației disponibilității cu rolul judecătorului	217
 4. ASPECTE PRACTICE PRIVIND DISPONIBILITATEA ÎN CURSUL PROCESULUI	 219
4.1. Disponibilitatea cu privire la sesizarea instanței	219
4.2. Circumscrierea limitelor și obiectului procesului. Disponibilitatea intervenienților înainte de admiterea în principiu a intervenției	225
4.3. Disponibilitatea în materia probelor	231
4.3.1. Disponibilitatea cu privire la propunerea probelor	231
4.3.2. Disponibilitatea în paradigma admisibilității și încuviințării probelor	261
4.3.3. Disponibilitatea în contextul administrării probelor	264
4.3.4. Disponibilitatea în contextul aprecierii probelor	268

4.3.5. Renunțarea la probă (disponibilitatea) versus revenirea asupra probei (oficialitatea)	268
4.4. Disponibilitatea și actele de dispoziție (<i>stricto sensu</i>).....	271
4.4.1. Renunțarea la judecată	271
4.4.2. Renunțarea la drept	276
4.4.3. Recunoașterea pretențiilor părții adverse	279
4.4.4. Tranzacția (învoiala părților, contractul judiciar)	280
4.4.5. Achiesarea la hotărâre	282
4.4.6. Alte manifestări dispozitive ale părților	284
4.5. Disponibilitatea în căile de atac.....	288

PARTEA A II-A

5. DISPONIBILITATEA ÎN FAZA EXECUTĂRII SILITE	294
Preliminarii: Disponibilitatea – principiu fundamental în faza executării silite.....	294
5.1. Solicitarea de măsuri destinate a permite declanșarea sau garantarea executării silite	297
5.1.1. Măsurile asigurătorii	298
5.1.2. Încuviințarea executării provizorii judecătorești.....	311
5.1.3. Cererea de eliberare a titlului executoriu.....	314
5.2. Forme ale disponibilității părților în procedura de executare silită	316
5.2.1. Dreptul creditorului de a începe executarea silită	317
5.2.2. Dreptul creditorului de a stabili cadrul și limitele executării silite.....	326
5.2.2.1. Cadrul procesual execuțional subiectiv	326
5.2.2.2. Temeiul (juridic) al executării silite (titlul executoriu)	328
5.2.2.3. Obiectul executării silite și limitele acestuia	332
5.2.3. Limitele opțiunii creditorului privind sesizarea (alegerea) executorului judecătoresc competent.....	334
5.2.4. Dreptul creditorului de a critica refuzul executorului judecătoresc de a înregistra cererea de executare și/sau de a deschide dosarul de executare silită.....	338
5.2.5. Disponibilitatea în contextul încuviințării executării silite. Opțiunea creditorului pentru anumite modalități de executare.....	340
5.2.6. Indicarea sau limitarea urmăririi la anumite bunuri ale debitorului în cadrul aceleiași modalități de executare.....	345
5.2.7. Intervenția terților creditorilor într-o executare silită <i>pendinte</i>	346
5.2.8. Dreptul părților de a participa la efectuarea actelor de executare	353
5.2.9. Înțelegeri ale creditorului și debitorului cu privire la executare.....	354
5.2.10. Dreptul de a formula contestație la executare.....	354

5.2.11. Posibilitatea de a formula alte cereri, de a dispune de anumite drepturi procesuale și mijloace procesuale în faza executării silite	368
5.2.12. Disponibilitatea în raport cu inalienabilitatea și insesizabilitatea bunurilor	369
5.2.13. Suspendarea executării silite la cererea creditorului sau a debitorului	397
5.2.14. Renunțarea la executarea silită	413
5.2.15. Disponibilitatea privind primirea executării silite	417
5.2.16. Disponibilitatea și prescripția executării silite.....	422
5.2.17. Disponibilitatea și încetarea executării silite	435
5.2.18. Recursul la mijloacele indirecte pentru realizarea executării silite.....	438
5.2.19. Dreptul debitorului la întoarcerea executării silite.....	440
5.3. Raportul dintre disponibilitatea părților și rolul activ al executorului judecătoresc	460
5.4. Corelația disponibilității cu principiul celerității în faza executării silite	467
5.5. Disponibilități specifice în procedurile propriu-zise de executare.....	469
5.5.1. Urmărirea silită mobilă.....	469
5.5.1.1. Urmărirea mobilă propriu-zisă	469
5.5.1.2. Poprirea.....	493
5.5.1.3. Urmărirea fructelor neculese și a veniturilor imobilelor	508
5.5.2. Urmărirea silită imobilă.....	518
5.5.2.1. Limite și opțiuni în urmărirea imobilelor.....	518
5.5.2.2. Opțiuni/limite în alegerea executorului judecătoresc	528
5.5.2.3. Disponibilități activate prin somarea debitorului și înștiințarea coproprietarilor	529
5.5.2.4. Disponibilitatea/oficialitatea în raport cu mențiunile de carte funciară și efectele notării (art. 822; art. 827-828 C. pr. civ.).....	530
5.5.2.5. Conexarea urmărilor – convergența disponibilităților	531
5.5.2.6. Dreptul debitorului de a i se permite plata creanței doar din urmărirea veniturilor versus dreptul la restrângerea urmăririi	531
5.5.2.7. Acorduri cu privire la modalitățile de valorificare a bunurilor imobile	532
5.5.2.8. Disponibilități manifestate în procedura vânzării silite la licitație publică a imobilului	533
5.5.3. Disponibilități referitoare la distribuirea și plata sumelor obținute din urmărire	543
5.5.4. Executarea silită directă.....	551
5.5.4.1. Predarea bunurilor mobile	551
5.5.4.2. Predarea bunurilor imobile	552
5.5.4.3. Executarea altor obligații de a face sau a nu face. Aplicarea de penalități.....	554
5.5.4.4. Executarea silită privitoare la minori	557

---

6. ELEMENTE DE DREPT COMPARAT	561
6.1. Disponibilitatea în dreptul civil procesual francez	561
6.2. Disponibilitatea în dreptul procesual civil al Republicii Moldova.....	563
6.3. Disponibilitatea potrivit Codului de procedură civilă Québec	567
 BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:.....	 571

Vasile BOZEȘAN

DISPONIBILITATEA PĂRȚILOR ÎN PROCESUL CIVIL

I. Disponibilitatea în faza judiciară

II. Disponibilitatea în faza executării silite

Partea I . Disponibilitatea în faza judiciară

1. FUNDAMENTUL PRINCIPIULUI DISPONIBILITĂȚII

Pentru demersul de circumscriere a conținutului și a limitelor aplicării disponibilității în procesul civil, este necesară identificarea fundamentului acesteia, adică a temeiului care explică existența sa în cadrul procesului civil și care îi justifică vocația sa de a fi un *principiu*, precum și caracterul său *fundamental*, în întregul context procesual.

Înțelegerea prerogativelor concrete ale părților (în sensul de drepturi care circumscriu conținutul disponibilității), precum și a puterii lor mai largi de dispoziție asupra drepturilor ce le sunt recunoscute¹ face necesară trimiterea la „sursa” sau „suportul determinativ” al acestor atribute.

În doctrina preocupată de principiul disponibilității, s-a afirmat – în matricea justificării și întemeierii disponibilității – că, „dacă titularul unui drept civil poate hotărî după cum voiește în legătură cu acesta, în mod firesc, tot astfel poate dispune și cu privire la mijloacele de apărare a dreptului subiectiv”² și, respectiv, că posibilitatea „de a dispune de dreptul material, care constituie obiectul procesului civil, determină principiul disponibilității”³.

Considerând pertinentă și necesară evocarea prerogativelor substanțiale ale titularului dreptului subiectiv, ni se par totuși eliptice și nelămuritoare afirmațiile anterioare sub anumite aspecte, cum ar fi temeiul disponibilității pârâtului sau a altor persoane atrase forțat în proces, care nu se pretind titularii unor drepturi subiective (materiale), ori sursa/determinativul acestei prerogative procesuale, în sensul că nu se clarifică din ce anume derivă: din însuși dreptul subiectiv civil, din dreptul la acțiune sau din însăși acțiunea civilă? Așadar, apreciem că, pentru a identifica completă a temeiului prerogativelor de dispozițiune a părților, manifeste în procesul civil, trebuie să se recurgă la relația *drept subiectiv-drept la acțiune-acțiune civilă-proces*⁴.

---

¹ V.M. Ciobanu, în V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod*, vol. I, 2013, *op. cit.*, p. 27. Se precizează că art. 9 alin. (3) teza finală C. pr. civ. „consacră dreptul de dispoziție generală” privind drepturile prevăzute atât de legea procesuală, cât și de legea materială. În același sens, a se vedea I. Leș, *Principii și instituții de drept procesual civil*, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 1998, p. 77 (în continuare „I. Leș, *Principii*, vol. I”).

² Gh. Durac, *Drept procesual civil. Principii și instituții fundamentale. Procedura contencioasă*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 47 (în continuare „Gh. Durac, *Principii*, 2014”).

³ C.E. Alexe, *Judecătorul în procesul civil, între rol activ și arbitrar*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 549. Aceeași concluzie, identică, se regăsește și în Gh. Durac, *Principii*, 2014, *op. cit.*, p. 47, și Gh. Durac, *Drept procesual civil. Actele de dispoziție ale părților în procesul civil*, Ed. Polirom, București, 1999, p. 31 (în continuare „Gh. Durac, *Actele de dispoziție*”).

⁴ Pentru analiza detaliată a corelației dreptului subiectiv cu dreptul la acțiune și acțiunea civilă, a se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă. Teoria generală*, vol. I, Ed. Național, București, 1996, pp. 247-260 (în continuare „V.M. Ciobanu, *Tratat*, vol. I”); M. Nicolae, *Tratat de prescripție extinctivă*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, pp. 154-216 (în continuare „M. Nicolae, *Tratat*”).

Dreptul subiectiv este „posibilitatea subiectului civil, în limitele normelor juridice civile, de a avea o anumită conduită, de a pretinde subiectului pasiv o conduită corespunzătoare, iar, în caz de nevoie, de a solicita concursul forței coercitive a statului”¹.

Dreptul la acțiune suscită în doctrină viziuni diferite, fiind considerat fie un element al dreptului subiectiv civil ce permite recursul la forța de constrângere a statului pe calea acțiunii civile², fie un drept autonom, distinct de dreptul subiectiv substanțial, dar și de dreptul procesual la acțiune³, fie chiar un drept complex de natură procesuală al cărui conținut este format dintr-o pluralitate de prerogative⁴ sau, într-o formulare asemănătoare, un drept subiectiv procesual ce reprezintă sinteza altor drepturi subiective procesuale⁵.

Dincolo de diferendul asupra configurării și naturii juridice a dreptului la acțiune – ca drept atașat și subsumat dreptului subiectiv de natură substanțială ori ca drept distinct de

¹ G. Boroș, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ed. a III-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 76. Într-o formulare asemănătoare, dreptul subiectiv este „posibilitatea recunoscută de legea civilă subiectului civil – persoană fizică sau persoană juridică – în virtutea căreia acesta poate, în limitele dreptului și moralei, să aibă o anumită conduită, să pretindă o conduită corespunzătoare – să dea, să facă ori să nu facă ceva – de la subiectul pasiv și să ceară concursul forței coercitive a statului, în caz de nevoie” – Gh. Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, Casa de editură și presă „Șansa”, București, 1993, p. 74, *apud* V.M. Ciobanu, *Tratat*, vol. I, *op. cit.*, p. 247. În schimb, profesorul M. Nicolae propune o definiție a dreptului subiectiv civil care este de natură să sublinieze teza dualistă a dreptului la acțiune, în sensul distincției nete între dreptul subiectiv și dreptul la acțiune. Astfel, se precizează că dreptul subiectiv este „acea prerogativă (sau facultate) recunoscută sau garantată de normele dreptului obiectiv, în temeiul căreia titularul său poate trage, dintr-o situație juridică determinată, un anumit avantaj sau folos, material ori moral, după caz” – M. Nicolae, *Tratat*, *op. cit.*, p. 159. O enumerare a perspectivelor asupra dreptului subiectiv civil o regăsim în doctrina mai veche, unde se arată că dreptul subiectiv este privit diferit, ca *interes protejat* pe cale judiciară (Ihering), *putere a voinței* individuale sau colective (Jellinek), *facultate* (Planio), *prerogativă sau facultate* (Collin și Capitant), *putere* (M. Cantacuzino) ori *libertate* (Tanon), autorul concluzionând că „prin drept subiectiv trebuie să înțelegem orice interes particular pe care voința individuală (sau colectivă) îl poate impune ca fiind conform cu norma de drept (interesul social) sau cel puțin ca nefiind în contradicție cu acea normă” – E. Herovanu, *Principiile procedurii judiciare. Explicațiunea teoretică a legilor de organizare judiciară, competență și procedură civilă*, vol. I, Institutul de Arte Grafice „Lupta”, N. Stroilă, București, 1932, pp. 34-35 și 47 (în continuare „E. Herovanu, *Principiile*, vol. I”).

² V.M. Ciobanu, *Tratat*, vol. I, *op. cit.*, pp. 251-260. În același sens, a se vedea V.G. Cădere, *Tratat de procedură civilă*, Ed. Cultura Națională, București, 1928, p. 156 (în continuare „V.G. Cădere, *Tratat*, 1928”), unde se arată că dreptul de acțiune „este un drept independent de orice condițiune de capacitate personală (art. 71 C. pr. civ. ard.) sau formalități procedurale; el există în el însuși concomitent cu dreptul pe care acțiunea îl face respectat prin intermediul justiției”.

³ M. Nicolae, *Tratat*, *op. cit.*, pp. 197-200.

⁴ I. Leș, *Tratat*, vol. I, 2014, *op. cit.*, p. 253.

⁵ I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă. Din perspectiva noului Cod de procedură civilă*, vol. I, Ed. Wolters Kluwer, București, 2010, p. 169. În sens similar, a se vedea V. Negru, D. Radu, *Drept procesual civil*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 115; acești din urmă autori califică dreptul la acțiune ca fiind un „un drept procesual autonom și independent de dreptul subiectiv a cărui realizare sau protejare judiciară se urmărește”. În sensul că dreptul la acțiune ar fi chiar un drept subiectiv general, nediferențiat, nelegat de fiecare drept subiectiv, un element al capacității civile, a se vedea E. Poenaru, *Rolul procurorului în procesul civil*, Ed. Științifică, București, 1964, pp. 82-86, *apud* M. Nicolae, *Tratat*, *op. cit.*, p. 190.